

Maurici ROMIEU, Andrieu BIANCHI e Loís GAUBÈRT, *Diccionari d'expressions e locucions occitanas*, 2013, 725 p. (Gerard Joan Barceló, agregat de gramatica, ancian escolan de l'ENS)

Maurici Romieu e Andrieu Bianchi an sovent renduts de braves servicis a l'estudi de la lenga occitana, de l'Edat mejana a l'occitan gascon modèrne. Podèm citar, en particular, a Les Presses Universitaires de Bordeaux los obratges de 2002 e 2005 sus la lenga medievala, *Iniciacion a l'occitan ancian* e *La lenga del trobar*, e, tanben en 2005, *La gramatica de l'occitan gascon contemporanèu*, que Domergue Sumien ne faguèt un compte rendut dins lo numèro 3 de nòstra revista. Se pòt notar, en cò dels dos autors, la volontat creissenta de bailar a la lenga nòstra una dignitat coma metalenga, ja que los dos primièrs obratges èran bilingües mas lo tresen integralament e exclusiva redigit en occitan.

Seguisson lo meteis principi estimable dins aqueste *Diccionari d'expressions e locucions occitanas* a la redaccion del qual participèt tanben Loís Gaubèrt. Se pòt pasmens deplorar, dins l'usança del metalengatge, la preséncia de formas esitentias (*prepausèt*, p. 10, mas **propausadas*, p. 13), d'errors sintacticas coma lo francisme **patir de* mentre que lo vèrb *patir* es transitiu en occitan, de l'estranh **nederlandés* (p. 17 en plaça de *neerlandés*) o de chausidas accentualas fin finala contràrias a la nòrma d'Alibèrt coma **concrèt*, *-èta* o **complèt*, *-èta* (*passim*) mentre qu'es mai coerent de preferir *-et, eta*¹. Es probable una cauquilha lo nom **explic* (en plaça d'*explica*, p. 14) e l'incoeréncia de parlar a l'encòp, a las paginas 18 e 19, de *francoprovençau* e de *francoprovençal* deu aver per origina l'utilizacion de la meteissa mapa de presentacion de las "lengas de França" dins *La gramatica de l'occitan gascon contemporanèu* e aqueste diccionari. Per acabar aquestas remarcas formalas, deploram un usatge del jonhent en contradiccion amb las preconizacions del CLO: **indo-europèas* (p. 17), **franco-provençau* (p. 18) o **occitano-catalan* (p. 20)². Son de detalhs qu'empachan pas que la lenga siá generalament fòrça corrècta.

Coma o precisan los autors dins l'introduccion, e coma o nos ditz lo quite títol, se tracta pas dins l'obratge de repertoriar de dictons o de provèrbis, mas d'expressions e de locucions, reculhidas dins lo domeni lengadocian, en particular en Roergue, mas, fin finalas, mai o mens atestadas, amb de variacions dialectalas, dins tota la lenga nòstra. Foncionan essencialament sus las figuras d'estil

1 Fa mestier de veire sus aqueste ponch la tèsi de Domergue Sumien (2006), *La standardisation pluricentrique de l'occitan*, Turnhout : Brepols, XII.5.2, p. 242.

2 Las Preconizacions del Conselh de la lenga occitana = *Lingüística Occitana* 6 (2007), 11.3.6, p. 56.

de la metafòra e de la comparason, e son de noms e adjectius compausats o de grops de mots (*morre de fèina, despenjasalsissa, manja-quand-n'a*), de locucions adverbialas metaforicas (*a tot petar*), de locucions comparativas que marcan generalament l'intensitat, especialament amb la conjoncion *coma* (*trimar coma un galerian*) o amb un vèrb que permet la comparason (*revertar lo mècres de las Cendres*) o tanben amb l'estructura *aver* + GN seguida d'un element comparatiu introduch per la preposicion *de* (*aver un nas de can de caça*), e enfin de locucions metaforicas (*èsser tocat de la coeta de la cabra*) o de mal comprene sens explicas (*aver cent ans de dimenges*).

Se pòt contestar, çò nos sembla, l'utilitat de presentar un còp de mai “la situacion de las lengas de França” (p. 17-21) e “l'espaci lingüistic occitan” (p. 22-24) mentre qu'es probable qu'un legeire d'un diccionari de metalengatge occitan ignòre pas aquelas problematicas. En mai d'aquò, lo còrs i es descrich de biais erronèu : “*son territòri es limitat a Corsega.*” D'efièch, aquela lenga se parla tanben dins lo nòrd de la Sardenha vesina.

Quant al diccionari en se, doas observacions s'impausan. D'en primièr, es un obratge espés de 700 paginas que bailan una molonada d'informacions necessàrias a la coneissença de la lenga nòstra, ja que los diccionaris en circulacion se consacran mens al lexic qu'a las expressions. Puèi, sa presentacion intèrna es d'una rigor scientifica remirable. S'organiza segon los lexèmas, que lor categoria gramaticala es sempre precisada, dins l'òrdre alfabetic; los seguison las definicions, puèi las expressions, amb d'exemples e d'explicas gramaticals e semanticas que precisan dins quin contèxte s'emplegan. La variacion dels estils d'escritura ne permet una lectura tan clara coma agradiva, e coma o nos dison los autors dins l'introduccion (p. 13), lo legeire pòt aital accedir a dos nivèls de consultacion, siá rapid per comprene lo sens general de l'expression e son emplec, siá aprigondit amb una analisi precisa que fa referéncia als diccionaris. La consultacion es d'aitant mai aisida que l'obratge ten dos indèxes, un *alfabetic* de las expressions amb lo mot central en gras e las eventualas estructuras gramaticals particularas (p. 653-685), e un *nocional* (p. 687-724), valent a dire que recampa las expressions segon de nocions comunas. Per exemple, jos la nocion de “**ÀNSIA**” (p. 689) son citadas “*Aisse coma una **cata** prens, Aver las **pensadas** cortas, Aver lo **sarragaramèla**, Èsser dins totes los **òlis** bolhents, Èsser suls **carbons**, Far **còrcoissor** a qualqu'un, I a quicòm de **mai** o de mens, Inquièt (sic) coma un **rafe**, Las **susors** l'atrapan.*” Ven al legeire d'anar agachar lo mot en gras per comprene lo sens de l'expression, e aital, d'enriquir son vocabulari e d'aprigondir sa coneissença de l'occitan.

Del ponch de vista de la descripcion de la lenga, se, coma o avèm vist, lo diccionari respècta generalament la nòrma, tomba pas dins l'excès del prescriptivisme. Oblida pas la realitat de la lenga populara ni los francismes de còps presents. En precisant, de segur, que lo mot corrècte es *sénher*, analisa las doas expressions que fan servir lo francisme frequent **mossur*: *Èsser abilhat/mes/vestit coma un mossur* e *Far lo mossur* (p. 405). Tanben cita la conjoncion **mès* (*mas*), que sa vocala dobèrta denóncia tras que probable l'influéncia de la francesa *mais*, dins l'expression *Cercar/trobar de “mès que”* (p. 388), amb una locucion conjontiva **mès que* gramaticalament interessanta (“*I seriái ben anat *mès que ai pas lo temps*”). Se pausa pasmens la question de l'adaptacion de las expressions popularas : perqué las poiriam pas transpausar dins la lenga normativa? *Èsser vestit coma un sénher, Cercar de “mas”?*

O aurtz comprés, lo *Diccionari d'expressions e locucions occitanas*, per a pro pena 29 èuros, es una contribucion màger a la coneissença del foncionament de nòstra lenga. Pòt èsser una de las pèiras de l'edifici del diccionari general de la lenga occitana que nos es de manca.

Gerard-Joan BARCELÓ